

גליון תקכו + עדש"ק פרשת בחוקותי

• שנת העשרים •

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

החילוק בין תו"כ לדש"י בסיבת הגאולה

מה בין "והפדיתי והרביתי" ל"פרו ורבו"

פלוגתות ר"ש ור"י בגדר שביתה

עמל התורה – "אבנים שחקו מים"

אור
החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

לימוד התורה באופן דתורתו אומנתו

באומנתו יהגה ויחשוב בכל היום כולו

לימוד שחודר בכל שעות היום

ועל דרך זה מובן בנוגע לכל אחד ואחד מישראל, שאומנתו היא - ה"תורה":

ישנם זמנים מסויימים במשך היום שבהם עוסק יהודי - על פי תורה - בשאר עניינים. כמו: אכילה ושתי', שינה, משא ומתן וכיוצא בזה, אבל אף על פי כן ה"אומנות" של יהודי היא - תורה: גם בשעה שאוכל ושותה וכיוצא בזה - יודעים הכל שעיקר מציאותו היא התורה, ועד שהתורה היא "תורתו", הוא מקבל זאת בירושה - "מורשה קהלת יעקב" (ברכה לג, ד), ולכן "נקראת על שמו" (ע"ז יט, א. קדושי לב, רע"ב ובפרש"י), זוהי אומנות ש"ל. ולכן, גם כאשר לימוד התורה בפועל אינו אלא במשך זמן מסויים (מפני שבשאר זמני היום טרוד הוא בעסקיו, וכיוצא בזה) - הרי בזמן זה יכול לעסוק בתורה באופן ד"תורתו אומנתו", ולימוד זה חודר בכל שעות היום כולו, כך שבמשך כל היום ניכר עליו שאומנתו היא - תורה.

ונמצא, שכל אחד ואחד מישראל שחייב בלימוד התורה, "בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורים כו" (רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ח. שו"ע אדה"ו א"ח רסקי"נה), ביכלתו להיות במעמד ומצב כזה שהזמן המסויים שמקדיש ללימוד התורה יהי באופן ד"תורתו אומנתו", ועל ידי זה - גם במשך כל היום כולו.

(תורת נחם - התוערויות תשר"ט ח"ג ע' 1765)

פתיחה

בעזרה"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'לקראת שבת' (גיליון תתקנז) היו"ל לפרשת בחוקותי, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע.

במדור "מקרא אני דורש" נידון חילוק בין דרשת הז"ל בתור"כ לבין פירוש רש"י בפשוטו של מקרא בגדר סיוע זכות אבות שבסיום פרשת התוכחה.

מדור "יינה של תורה" עוסק במאמרם ז"ל "בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה", בעניין מעלת העמל והיגיעה בתורה, ובשילוב בין שני העניינים שבלימוד: הבנה והעמקה שכלית, ויחד עם זאת פעולה רוחנית בנפשו ולבו של הלומד.

ובמדור "חידושי סוגיות" יבאר לשיטתייהו דר"י ור"ש בכ"מ פלוגתות, אי השבחת חמץ היא בשריפה בלבד, או גם במפרר וזורה לרוח, אי דבר שאינו מתכוון אסור בשבת או מותר, אי שביתת חיות הרעות לע"ל היא שיעברו מן העולם או שלא יזיקו, שכל פלוגתות אלו יסודן אחד, אי שביתה היא ביטול הדבר לגמרי או השבחת צורתו.

בכרכת שבתא טבא מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבאר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושיגאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויכול לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן עניינים

ב. מקרא אני דורש זכות האבות או מעשיהם

מה בין זכות מעשה האבות לזכות האבות עצמם? / מה ההבדל בין פירוש רש"י למה שנאמר בתורת הכניס בדרך שתבוא הגאולה? / ביאור החילוק בין התורת הכניס ורש"י בסיבת הגאולה, יסורים או תשובה, זכירת האבות או זכירת מעשיהם של האבות

(ע"פ לקטי שיחת הלי"ב עמ' 168 ואילך)

ה. פנינים "הפריתי והרביתי" - לא רק "פרו ורבו"

(ע"פ לקטי שיחת ח"ו עמ' 324 ואילך) מכל אשר לו בלבד? (ע"פ לקטי שיחת ח"ו עמ' 217 ואילך)

ו. יינה של תורה "חקיקת" התורה כנפש הלומד

מניין לרש"י ש"בחוקותי" הוא היגיעה בתורה דווקא? / איזו "חקיקה" פועלת "חוקותי" בנפש האדם? / האם ה"משפטים" הן מצוות שיסודן בשכל? / וכיצד מגיעים להשגה שהתורה היא למעלה מהשכל האנושי? מהות עניין היגיעה בתורה ופעולתה

(ע"פ לקטי שיחת ח"ו עמ' 318 ואילך)

ט. פנינים השבתת חי' רעה - כהשבחת החמץ

(ע"פ לקטי שיחת ח"ו עמ' 188 ואילך. ה"א עמ' 266 ואילך)

פנימיות התורה מנלה את הברכות בתוכחה (ע"פ לקטי שיחת ח"א עמ' 283 ואילך)

י. חידושי סוגיות פלוגתות ר"ש ור"י בנדר שביתה

יבאר בכמה ממחלוקות ר"ש ור"י שיסודן אחד, אי שביתה היינו ביטול המציאות או ביטול שם הדבר ותכונותיו / עפ"ז יחדש דהיא נמי הפלוגתא בש"ס אי אמרי' דלעתיד חד חרוב או תרי חרוב, ותתורץ סוגיית הש"ס שם. והשפתי חיה רעה מן-הָרָצָן (כו, ו)

(ע"פ לקטי שיחת ח"ו בתקני עמ' 188 ואילך)

יג. תורת חיים "מה יפה ירושתנו"

יד. דרכי החסידות תחבולות, לימוד וערל

טז. שיחות קודש לימוד התורה באופן דתורתו אומנתו

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד, Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. - 6084000 #BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

זכות האבות או מעשיהם

מה בין זכות מעשה האבות לזכות האבות עצמם? / מה ההבדל בין פירוש רש"י למה שנאמר בתורת כהנים בדרך שתבוא הנאולה? / ביאור החילוק בין התורה כהנים ורש"י בסיבת הנאולה, יסורים או תשובה, זכירת האבות או זכירת מעשיהם של האבות

א. בפרשתנו, בסיום התוכחה (כו, מב): "וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור". ופירש רש"י: "כדאי הוא יעקב הקטן לכך. ואם אינו כדאי – הרי יצחק עמו. ואם אינו כדאי – הרי אברהם עמו שהוא כדאי".

ועל דרך זה איתא בתורת כהנים: "אם אין מעשה אברהם כדיי – מעשה יצחק, ואם אין מעשה יצחק כדיי – מעשה יעקב".

וכד דייקת הרי יש הבדל עיקרי בין התורה כהנים לרש"י:

בתורת כהנים הלשון "אם אין מעשה אברהם כדיי – מעשה יצחק . . מעשה יעקב" – היינו, שצריכים כאן לזכות מעשיהם של האבות; ואילו רש"י כתב "כדאי הוא יעקב . . יצחק . . אברהם" – היינו, שמדובר כאן על זכות וחביבות האבות עצמם.

וצריך הסברה ביסוד ההבדל, למה באמת התורה כהנים מדגיש את "מעשה" האבות ואילו רש"י מדגיש את זכות האבות עצמם.

ב. ויש לומר, שהתורה כהנים ורש"י אזלי לשיטתייהו בכללות פירוש הכתובים כאן:

דהנה, פסוק זה ("וזכרתי את בריתי") בא בהמשך לפסוקים שלפני כן (מ-מא), ושם נאמר: "והתודו את עונם ואת עון אבותם, במעלם אשר מעלו בי, ואף אשר הלכו עמי בקרי. אף אני אלך עמם בקרי, והבאתי אותם בארץ אויביהם, או אז יכנע לבכם הערל, ואז ירצו את עונם", ואחר כך ממשיך הכתוב: "וזכרתי את בריתי וגו'".

ובתורה כהנים פירשו פסוקים אלו שבני ישראל יעשו תשובה:

לקראת שבת

לימוד בשביל פועל טוב

במענה על כתבו מכ' אדר העבר אשר נתעורר ללמוד דא"ח וכבר למד את ספר התניא וכמה מאמרים בלקוטי תורה ומאמרים הנדפסים מעניני ראש השנה,

הנה כל המתחיל בעבודת החסידות צריך לדעת אשר לבד אשר הלימוד בעצמו צריך להיות במסירה ונתינת לייגע את המוח להבין הענינים על בורים ולא להסתפק בלימוד שטחי בלבד, הנה עיקר הלימוד הוא בשביל המעשה להביא את דבר הלימוד בפועל טוב, בשקידה בתורה והידור במצוות בחיות פנימי ובמדות טובות ונעימות באהבת ישראל עפ"י דרכי החסידות, אשר לכל זה באים ע"י עבודת התפלה כל אחד ואחד לפי ערכו כמבואר בארוכה בכמה מקומות בדא"ח.

(אגרות קודש ח"י עמ' קמח-ט)

להסיר כל עניני עצבות ומרירות

במענה על מכתבו המתאונן על מצבו הרוחני שנתעורר בשעת קריאת הסיפור מהבעל תשובה ומפרט כמה עניני העדר עבודה אצלו ומתעצב מזה, הנה עצבות זו באה לא מזה שמצטער על מצבו הבלתי טוב, אלא באה מתחבולות היצר הרע, שכוונתו שעל ידי העצבות ונפילת רוחו יטרידו ויבלבלו כך שלא יוכל לבא לדרך האמיתית בעבודת ה' ית', ולכן החובה עליו להסיר כל עניני עצבות ומרירות, ואדרבה לסדר עצמו לפי עניניו, להשתדל – בלי נדר – להתפלל בכל יום בציבור, בעמידה או בישיבה על מקום אחד ולהתפלל מתוך הסיוד ולענות אמן ואיש"ר מכל הקדישים, ואם אפשר לו יכנס לחבר בחברה משניות וכו', והשי"ת יעזרהו בכל עניניו.

(אגרות קודש ח"י עמ' קנ)

הוא גם "עובד"...

...אנו רואים במוחש דיש מי שמתפללים בטוב ואחר התפלה הנה ר"ל נופלים בהוללות או ליצנות או אהבה זרה ח"ו. דהסיבה לכ"ז הוא העדר הביטול בכלל ונוסף לזה הנחת הרוח מעצמו ("די צופרידינקייט פון זיך") הנה עושה את הגברת הישות, הוא גם "עובד", והוא ר"ל נעשה היפך האמת. ולזאת היראה והביטול מוכרחים הם כי הם יסוד העבודה. ולכן תחלת העבודה וראשיתה הוא קבלת עול, לקבל עול מלכותו ית'...

(ספר המאמרים תרפ"ח עמ' קז)

המודר כודפס
ליעליו נשבת
הירחית ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נפ"ע כ"ז תשרי התשפ"א
תנצ"ה

לקראת שבת

על "והתודו את עונם ואת אבותם" פירשו - "לצד התשובה הם הדברים, שמיד שהם מתוודים על עוונותיהם, מיד אני חוזר ומרחם עליהם".

על "והבאתי אותם בארץ אויביהם" פירשו - "זו מדה טובה לישראל, שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו לבין אומות העולם נעשה כמעשיהם, אני איני מניחם אלא אני מעמיד נביאי עליהם ומחזירין אותם למוטב תחת כנפיי".

ועל "או אז יכנע לבכם הערל" פירשו - "לצד התשובה הם הדברים, שמיד שהם מכניעים לבם לתשובה, מיד אני חוזר ומרחם עליהם, שנאמר: או אז יכנע לבכם הערל ואז ירצו את עונם".

אמנם רש"י בפירושו לא הביא את דברי התורה כהנים ש"לצד התשובה הם הדברים"; לאידך גיסא, בפירושו על "ואז ירצו את עונם" מוסיף רש"י "וכפרו על עונם ביסוריהם" (שהוספה זו ליתא בתורת כהנים). ומזה שלא הזכיר רש"י ענין התשובה, ואדרבה, פירש שהכפרה באה על ידי יסורים - מובן שלדעתו עדיין לא עשו תשובה ולכן יש צורך ביסורים לכפר.

ונמצא, איפוא, שיש הבדל עיקרי בין התורה כהנים ורש"י בהטעם שתבוא הגאולה (שמדובר עלי' בכתוב):

להתורה כהנים תבוא בגלל זכויותיהם של ישראל, דכיון שעשו תשובה על עוונותיהם ונרצה להם עונם, לכן ראויים הם וזכו לגאולה;

מה שאין כן לרש"י, אין הכפרה בגלל תשובתם וזכויותיהם של ישראל, אלא הקב"ה מביא עליהם יסורים ועל ידי זה מתכפר עונם.

ג. ולפי זה יש לומר, שכשם שחלוקים בסיבת ריצוי העוונות המביא לגאולה (אם הוא בגלל התשובה או בגלל היסורים), כך חלוקים גם במהותה של זכירת ברית אבות ופעולתה בנוגע להגאולה.

דהנה, בעצם זה שיש צורך בזכירת ברית אבות כדי שבני ישראל ישובו לארצם, אף שלכאורה כבר נרצה עונם לפני זה, מובן - כי "היודי יועיל להקל מעליהם הגזירות הרעות, אבל להשיבם לכנם (לארץ ישראל) צריך זכות אבות" (כדברי אור החיים הק' כאן).

אבל במהותה של זכירה זו ופעולתה חלוקים התורה כהנים ורש"י:

לפי התורה כהנים שריצוי העוונות המביא את הגאולה בא על ידי תשובתם של ישראל, היינו שישראל מצד עצמם ראויים הם לגאולה, יש לומר, שהצורך בזכירת ברית אבות הוא, כי התשובה (רק) מבטלת את הרע (העוון), אבל כדי שיהיו ראויים לגאולה, זקוקים גם לזכויות חיוביות.

[וע"ד שמצינו בגאולת מצרים, שכיון ש"לא הי' בידם מצוות להתעסק בהם כדי שיגאולו . . נתן להם שתי מצוות, דם פסח ודם מילה" (מכילתא ופרש"י בא יב, ו).]

תחבולות, לימוד וגורל

עיקר הלימוד הוא בשביל המעשה להביא את דבר הלימוד בפועל טוב, בשקידה בתורה והידור במצוות בחיות פנימי וכמדות טובות ונעימות באהבת ישראל עפ"י דרכי החסידות

הקיצו מתרדמתכם!

...ואם היו מרבים לעשות במרץ הראוי ולתת את הזמן על הפועל ולא על הדבור והתפארות הי' המוסד מתגדל בעזה"י ומתרחב. החוש בעבודה ישן אצליכם בתרדמה של שטות. אין אתם . . מכירים את האמת אשר עליכם הי' להכיר למה נבראתם ובשביל מה ירדה נשמתכם להתלבש בגוף ומה ההשגחה העליונה מסרה על ידכם לפעול ולעשות... והנני קורא אליהם בקריאה של חיבה הקיצו מתרדמתכם השליכו מעליכם את אלילי אמריקה ועמדו כולכם כאחד ללמוד בעצמכם וללמד לאחרים, ופועל ידכם ירצה השי"ת כאשר תמלאו את חובתכם המוסרית אשר ההשגחה העליונה העמיסה עליכם תלמידי תת"ל להאיר את אמעריקא וכל תלמידי הישיבות באור תורה ומצוות מעשיות בחיבת הקדש.

(אגרות קודש ח"ח עמ' שצט-ת)

גורל התלמידים בידכם הוא

...בענין המסירה והנתינה להעבודה שמחתי לשמוע מה שכותב כי התלמידים שי' לומדים בחשק ויתן השי"ת ויצליחו בלימוד וביראת שמים, אבל הוא טעה בזה כי כוונתי היתה אשר הוא וחבירו... יהיו מסורים ונתונים לעבודתם בלימוד ובחינוך התלמידים יחיו כי גורלם של הצלחת התלמידים שי' בלימוד וביראת שמים בידם הוא, אם יעשו עבודתם באמונה במסירה ונתינה אמיתית, שבאמת יגע לכם בפנימיות הלב הנה אז בעזר השם יצליחו התלמידים שי' ועיקר האחירות מוטל עליו ואותו שאלתי אם עובד עבודתו במסירה ונתינה נפשית, והשם יתברך יהי' בעזרכם ויצליחו בעבודתכם בגשמיות וברוחניות.

(אגרות קודש ח"ג עמ' שעב-ג)

וזהו ענין זכירת ברית אבות, שעל ידי ומצד כריתת ברית זו, הרי זכות המעשים טובים של האבות עומדת לבני ישראל עד סוף כל הדורות [שהרי זהו תוכן הכריתת ברית בין הקב"ה והאבות, שאין זו ברית (רק) עבורם, אלא להיותם האבות של בני ישראל, הרי הברית עם האבות היא ממילא כריתת ברית עם כל בני ישראל, זרעם אחריהם, עד סוף כל הדורות], והרי זה נחשב כאילו יש להם מעשים טובים וראויים הם לגאולה.

מה שאין כן לרש"י, שריצוי העוון המביא את הגאולה בא על ידי זה שהקב"ה מביא עליהם יסורים המכפרים על עוונותיהם, יש לומר, שכשם שריצוי העוון אינו תלוי במעשה ישראל, כך גם זכות הגאולה אינה תלויה (כל כך) במעלה שבמעשה, אלא היא (גם כן) תוצאה ממעשה הקב"ה עם האבות, שכיון שהקב"ה כרת ברית עם האבות שיגאל את בניהם, לכן אין נפקא מינה (כל כך) אם הם ראויים לגאולה אלא סוף סוף גואל אותם מעבודות לחירות [אלא שכל זמן שעוונם לא נרצה, הרי זה בפתירה להכריתת ברית ואי אפשר שיגאלו, אבל לאחר שנרצה עוונם על ידי יסורים, הנה אז נגאלים על ידי זכירת ברית אבות].

לכן לא נוגע כאן זכות מעשה האבות, אלא הכריתת ברית שעשה הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בתור אבות, דכיון שכרת ברית עם האבות, הרי אין נפקא מינה מצב הבנים, והקב"ה מקיים הבטחתו בכל מצב שהוא.

הזרת חיים

מכתבי עצה והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

"מה יפה ירושתנו"

התפילין קודם שבאים לידו, ויכול הוא להודיע לצעירי אגור"ח, אשר כל זוג תפילין שימציאו הם לידו, הנה, בל"נ, אעורר אנ"ש שימציאו לו זוג שני, זאת אומרת שאותה הטרחה והכסף שמשלמים בעד זוג' התפילין ישיגו בפועל שתי זוגות. ויודיעני מוזמן לזמן התוצאות בזה, ואז אעורר להמציא לו המגיע מחלק המגבית המיוחדת.

דרך אגב, כאן נוהגין לקחת התפילין הנמצאים בבתי הכנסיות, כיון שאין להם דורשים, וברובם נאסף ממה שהיורשים מביאים התפילין של הנפטרים ומניחים אותם בבית הכנסת, ולאחר הבדיקה יש להשתמש בהם כמובן.

(אגרות קודש ח"י עמ' כ"ח)

עניני קדושה עם ירושת של הנרצח הי"ד

...במה שכותב כמה אופנים איך להשתמש בסכום שנשאר מאחיהם הי"ד [האברך שמחה הי"ד זילברשטרום, שנרצח בפיגוע בביה"ס למלאכה בכפר חב"ד יחד עם חמשה מתלמידיו].

הנה א' צריך הי' לתת מסכום זה לירה לכל אחד מהיורשים - ומובן זה ע"פ המבואר בכמה ספרים רוחניות הענין דירושה - וכמובן מספיק בזה איזה סכום שיהי לירה וכיו"ב ועיקר הסכום הרי צריך לדעת להקדיש, לענין או למוסד הנמצא בכפר חב"ד, ומה טוב בקשר עם הקייטנא בשנה זו או יסוד מוסד המשך לימוד תלמידי בתי ספר הרשת.

מהנכון ג"כ שבאופן חדי-פעמי יקנו מסכום הנ"ל סידורים בשביל כל הכתה או גם בית הספר שהיתה בהנהלת שמחה הי"ד. ויהי רצון שיחליטו ככי טוב בכל האמור, ומכאן ולהבא אך בשו"ט ומשמחות יודיעו הן בעניניהם הפרטים והן בעניניהם הכללים.

(אגרות קודש ח"י עמ' קנ"ה-י)

"מה יפה ירושתנו"

ברוחניות ובגשמיות

זה עתה נתקבל מכתבו בו מבקש ברכה עבורו אביו שיש לו סכסוך בענין ירושה, וכשאהי' על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע נשיא ישראל אזכיר את אביו שי' לפרנסה בהרחבה. ולפלא שאינו כותב שם אביו בצירוף שם אמו - של אביו - אשר בטח ימלא בהזדמנות הבאה.

ועוד פלא שאינו כותב דבר אודות לימודו הוא הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות אשר ע"פ מאמר רז"ל ברא מזכה אביו מובן אשר כשמשתדל בהצלחת אביו בהנ"ל ובשאר ענינים ע"י כתיבת מכתב אלי הרי עאכ"כ שצריך הוא לעשות בזה ככל יכולתו וזהו ע"י שיעלה בעבודתו בשלשת העמודים שעליהם העולם (קטן זהו האדם) עומד, תורה, עבודה (תפלה) וגמילות חסדים (מדות טובות).

ובפרטיות כיון שהדבר נוגע לירושה, צריך להשתדל בהענינים שעליהם אנו אומרים בכל יום בתפלה "מה יפה ירושתנו", שבטח ידוע לו שבעיקר זהו ענין האמונה והאהבה המוסתרת אשר גם דחילו נכלל בה שזה לנו ירושה מאבותינו כמבואר בתניא באריכות.

והשי"ת יצליחו אשר יתחזק ויוסיף אומץ באהבת ישראל אהבת התורה ואהבת השם יתברך ויתעלה בעבודתו בכל יום ויום.

(אגרות קודש ח"י עמ' של"ח-ט)

תפילין מהיורשים לזיכוי הרבים

במה שכותב אודות הקישוים בהשגת תפילין [עבור החיילים הרוצים להתחיל להניח תפילין] (לכאורה, צריך עיון מפני מה אינו מזכיר גם הוצאות בדיקת תפילין, עכ"פ כשאין ברור סדר השתלשלות

(רש"י) ובכתוב נאמר "ליום השבת" לשון יחיד, ולהכי פירש דהיינו "על שם ששבת", אבל ר"י משום רע"ק אית ליה דרב קטינא דלעת"ל יהיה "חד חרוב" ושפיר מצינו לפרש ד"מזמור שיר ליום השבת" היינו ליום שכולו שבת.

ולכאורה תמיהה מילתא ביותר מהו שאמר הש"ס טעם חדש להא דאפליג ר' נחמיה ולא פירש "ליום שכולו שבת" דזהו לפי דלית ליה דרב קטינא ואית ליה דאביי, הא כבר אמר בבבליא דהדיא דטעמו מפני הקושיא "מה ראו חכמים לחלק כו", ומה גם שמלשונו זה בבבליא מובן דאף אילו אית לן דרב קטינא עדיין אין לפרש ע"ש העתיד משום עצם הסברא שלא לחלק בין הפרקים.

ועל כרחין י"ל דאכן אין כוונת הש"ס לומר טעם חדש, אלא לבאר גוף הסברות דר"ע ור"נ המפורשות בבבליא, היינו דהטעם שרק לר"נ הקושיא "מה ראו חכמים לחלק כו" מוכיחה לומר ד"ליום השבת" לאו היינו "ליום שכולו שבת", ואילו לר"י משום ר"ע אין זו הוכחה - הוא לפי שר"ע סבר דחד חרוב ור"נ סבר דתרי חרוב.

ובביאור הדבר י"ל בהקדים הידוע דבכל אלף שנה מ"שית אלפי שני דהוה עלמא" העולם מתנהג באופן אחר (עיי' רמב"ן ובחיי בראשית ב, ג). ולפ"ז י"ל דאף גבי "תרי חרוב" (דאביי) לא הרי האלף הז' כהרי האלף הח'. ומעתה יש להטיל חידוש דרב קטינא ואביי נחלקו בפלוגתא דר"י ור"ש הנ"ל שבספרא, דלדעת ר"ש ד"והשבת" היינו "משביתן שלא יזיקו", והיא השביתה היחידית שתהיה לעתיד (היינו שיעו"ם ישארו במציאות ורק שלא יזיקו), שוב מסתברא לומר דרק "חד

חרוב"; אבל לדעת ר"י שהוכחנו כנ"ל מן הכתובים לומר שיהיו שני תקופות (כי לדידיה בפ"י לשון שביתה עולה ששני הדברים מפורשים בכתוב, כנ"ל), דבתקופה אחת יהיו חיות בעולם ורק שלא יזיקו, ובתקופה הבאה יעברו מן העולם לגמרי, שוב יש מקום בסברא (ואדרבה - כן מסתבר) שיתקיים "תרי חרוב", דבאלף הראשון יהא נחרב הצורה דטבע ההיזק וישאר קיום החומר ובאלף השני יעבור החומר מן העולם.

ושוב יתורן כפתור ופרח איך שהקושיא "מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו" היא רק אי נקטינן דתרי חרוב. כי הנה ידוע מש"כ בספרים (עיי' רמב"ן עה"ת בפרשתנו כאן, ועוד) דקודם החטא לא היו החיות מזיקות כלל ועיקר, ומעתה ימצא דאף בשבת בראשית עדיין לא הזיקו, כי אף שהחטא היה ביום השישי, הרי ליקוי החטא בפועל בעולם לא נגרם עד מוצאי שבת, כדאיתא במדרש (ב"ר פ"א, ב; פ"ב, ו) להדיא. וא"כ השביתה דלעתיד באופן שהחומר קיים ורק הצורה בטילה אינו דבר חדש שלא היה מעולם, משא"כ השביתה ד"מעבירים מן העולם" היא דבר חדש לגמרי. וזהו "קמיפלגי בדרב קטינא", דכיון שלדעת רב קטינא שיהיה רק חד חרוב עלינו לנקוט כנ"ל ד"ליום השבת" היינו "משביתן שלא יזיקו", שוב אא"פ להקשות "מה ראו חכמים לחלק כו", כי גם "מזמור שיר ליום השבת" הוא דבר שהיה נמי בעבר (בשבת בראשית), משא"כ אביי דסבר דתרי חרוב וממילא הוכחנו לנקוט כדעת ר"י ד"מעבירים מן העולם", שוב עולה הקושיא "מה ראו חכמים לחלק", כי "מעבירים מן העולם" הוא ע"ש העתיד בלבד ולא היה מעולם בעבר.

"והפריתי והרביתי" - לא רק "פרו ורבו"

ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקמותי את בריתי אתכם והפריתי אתכם - בפרי' רבי'. והרביתי אתכם - בקומה זקופה. (כו, ט. רש"י)
לעיל בפרשת בראשית (א, כב) כתב רש"י: "פרו" - "אחד מוליד אחד ולא יותר". "רבו" - "שאחד מוליד הרבה".

וצריך להבין (ראה גם שפ"ח. באר מים חיים. משכיל לדוד. ועוד): מדוע שינה כאן בפירושו, ופירש שפרי' ורבי' שניהם כלולים בתיבת "והפריתי", ואילו תיבת "והרביתי" מדברת על ענין אחר לגמרי?
וי"ל, שמכיון שכאן מדובר על שכר מיוחד שמגיע לישראל על ההוספה בשמירת התומ"צ, "שתהיו עמלים בתורה" (רש"י ריש פרשתנו), א"א לומר שהכוונה היא לפרי' ורבי' כפשוטם, שהרי בברכת "פרו ורבו" נתברכו גם אוה"ע. ובהכרח שהכוונה כאן היא לפרי' ורבי' באופן נעלה הרבה יותר.

וזהו כוונת דברי רש"י "והפריתי אתכם, בפרי' ורבי'" - שהפרי' עצמה היא באופן של רבי': פרי' כשלעצמה ("אחד מוליד אחד") ישנה גם באוה"ע, אבל אין הכרח שהנולד יוליד, אלא אפשר שיהי' עקר; אבל ברכת "והפריתי" אצל בני' פירושה, שאפילו כשאחד יוליד אחד, יהי' זה באופן של רבי', היינו שיהי' לזה המשך עד סוף כל הדורות [ע"ד שנאמר באברהם "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק" (יהושע כד, ג), שאף שהי' בן אחד, הרי על ידו נעשה ריבון].

וכיון שפירוש "והפריתי" כאן כולל גם רבי' (בכמות), הוכרח רש"י לפרש ש"והרביתי" בא להוסיף ריבוי והתחזקות באיכות - "בקומה זקופה".

מכל אשר לו בלבד?

אשר יחריש איש לה' מכל אשר לו לעולם לא יקדיש אדם ולא יעריך ולא יחריש כל נכסיו, והענישה זה עבר על דעת הכתוב, שהרי הוא אומר מכל אשר לו, לא כל אשר לו, כמו שביארו חכמים. ואין זו חסידות אלא שמת, שהרי זה מאבד כל ממונו, ויצטרך לבריות, ואין מרחמין עליו. וכוה וכיצא בו אמרו חכמים חסיד שטה מכלל מבלי עולם. אלא כל המפור ממונו במצוות, אל יפור יותר מחומש. (כו, כה. רמב"ם סוף הלכות ערכים וחרמין)
הקשו בספרים (ראה ברבי יוסף יו"ד סי' רמט סק"א. ועוד), שלכאורה הרמב"ם סותר דברי עצמו בפירושו למשנה ריש פאה: "ולא יתחייב יותר מחמישית ממונו, לבד אם עשה כן במדת חסידות", היינו שבמדת חסידות מותר לתת יותר מחומש, ודלא כמ"ש ביד החזקה ואין זו חסידות אלא שטות.

ויש לומר, שהחילוק בין שני המקומות בדברי הרמב"ם תלוי בגדר המצוה המדובר בכל אחד מהם:

בהלכות ערכין וחרמין - יסוד המצוה הוא כפיית יצרו של הנותן, כמ"ש הרמב"ם בהלכה הקודמת: "ההקדשות וחרמין והערכין מצוות, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכופ יצרו ולא יהיה כילי". ומצד התועלת לנותן אין מקום לפזר יותר מחומש ממונו אפילו במדת חסידות, ואין זו חסידות אלא שטות.

משא"כ בפירוש המשניות עוסק הרמב"ם בהלכות צדקה ומתנות עניים, שעיקרם אינו כדי לכפות את יצרו של הנותן, אלא מפני צרכם של העניים, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות מתנות עניים רפ"ז: "מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני". וכשנותן מפני צרכם של העניים, אף שאינו מחוייב ליתן יותר מחומש, מ"מ אם יש לפניו עניים הנצרכים לזה, מותר לו ליתן יותר מחומש במידת חסידות.

הבדור מורפס
לעילוי נשמת
מרת ליילוט נאן בת גרשם
נלבית ערב יום הדיבורים
התשנ"ח
הנעבה

"חקיקת" התורה בנפש הלומד

מניין לרש"י ש"בחוקותי" הוא היגיעה בתורה דווקא? / איזו "חקיקה" פועלות "חוקותי" בנפש האדם?
/ האם ה"משפטים" הן מצוות שיסורין בשכל? / וכיצד מגיעים להשגה שהתורה היא למעלה מהשכל
/ האנושי? מהות עניין היגיעה בתורה ופעולתה

עבודת העמל והיגיעה בתורה הקדושה רמוזה בתחילת פרשתנו, בפסוק "אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם". רש"י מבאר שמשמעות התיבות "בחוקותי תלכו" אינה קיום המצוות, שהלא "כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור", אלא כוונת "אם בחוקותי תלכו" היא "שתהיו עמלים בתורה".

ויש לתמוה, מניין למד רש"י שהכוונה היא לעמל התורה דווקא, ולא ללימוד התורה בכללות. ואף שהכריח רש"י שאין הכוונה לקיום המצוות אלא ללימוד התורה, אך בכל זאת מנא לי שהכוונה היא ש"תהיו עמלים בתורה" דייקא?

[וראה במקור הדברים שק"ט וביאור בכ"ז ע"ד הפשט, וכאן הובא רק הביאור ע"פ פנימיות העניינים].

"חוקים" למעלה מן השכל

אודות תורתנו הקדושה נאמר "ותורה אור" (משלי ו, כג), שתוכנה והוראותי מאירים וברורים. וממילא מובן, שאילו כוונת הכתוב ב"אם בחוקותי תלכו" הייתה ללימוד התורה סתם, הי' לה לכתוב ברור "אם בתורתי תלכו" וכיוצא בזה.

אך התורה נקטה בלשון "בחוקותי", ואם כן בהכרח לומר שהכוונה היא לאופן מסוים בלימוד התורה שמתאים ללשון "בחוקותי" דווקא, ולכן מפרש רש"י שהכוונה היא לעסק התורה באופן של "עמלים" דווקא, כי עמל התורה שייך לעניין "חוקה" בכמה וכמה פרטים.

ככדי להבין את השייכות בין "חוקה" לעמל התורה, יש להקדים ולבאר את מהות עניין ה"חוקה" כפי שהדבר מתבטא במצוות.

לקראת שבת

אבל לפי הנ"ל י"ל דכיון דלר"י פירוש "שביתה" היינו ביטול עצם המציאות והחומר ה"ז כאילו הכתוב "והשבתי חיה רעה מן הארץ" עומד וצווח בפירוש מנגד דלעתיד לבוא תתבטל המציאות דחיות רעות, ושוב אי אפשר לו בשום פנים לסבור ד"משביתן שלא יזיקו" (אע"ג שנאמר להדיא "וגר זאב עם כבש גו") כי לדידיה שני הפסוקים מפורשים הם, אלא ודאי יש לקיים שניהם ולתרץ דאיירי בב' תקופות שונות, דתחילה תבוא תקופה שבה יקויים "וגר זאב עם כבש גו", ולאח"ז תבוא תקופה גדולה הימנה שתתבטל מציאות החיות הרעות לגמרי, "מעבירם מן העולם". וכמשי"ת להלן דמצינו מקור לדברים אלו בש"ס.

ויובן בהקדים מתני' דסוף תמיד גבי שיר הלויים בכל יום "בשבת היו אומרים מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים". ובר"ה לא. אשכחן בכרייתא דזו רק דעת ר"י משום רע"ק, אבל ר' נחמיה פליג וטוען כנגדו "מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו (שכל ששת ימים נאמרין הפרקים הללו על שם שעבר [היינו דברים שארעו בעבר] ושל שבת על שם להבא. רש"י), אלא כו' בשביעי ע"ש ששבת (והיינו גם על שם שעבר, דר"נ פירש ד"מזמור שיר ליום השבת" לאו היינו ליום שכולו שבת דלעתיד, אלא ע"ש ששבת בשבת בראשית)", ומפרש בגמ' "וקמיפלגי בדרב קטינא, דאמר רב קטינא שית אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב. . אביי אמר תרי חרוב". פירוש, ר' נחמיה לית ליה דרב קטינא אלא דאביי, הלכך ליכא למימר על שם יום אחד שכולו שבת דהא תרי נינהו"

בתורה בלשון שביתה, "וביום השביעי תשבות", היא היא הפלוגתא אי מלאכות כהאי גוונא הוי סתירה לשביתה ממלאכה, כיון שחומר המלאכה לא נסתלק ורק צורתה (מלאכת מחשבת) נעדרת.

ומה דאשכחן דשיטת ר"ש גבי אינו מתכוין אמורה אף בשאר איסורי תורה, שלא נאמרה בהם לשון שביתה (עיי' תוס' יומא לד., רא"ש שבת פ"ד ס"ט) אינה קושיא, דהא גם בלא החידוש הנ"ל אפשר להתקשות בזה מצד שבשאר איסורי לא אשכחן כלל דצ"ל מלאכת מחשבת דוקא, אלא שכבר תי' הריטב"א (יומא שם) דאכן יסוד הפלוגתא בשבת דוקא, משום מלאכת מחשבת שנאמר בה, ורק שלאח"ז נעשה בנין אב לכל התורה, וא"כ ה"ה לעניננו די"ל דיסוד הפלוגתא משום לשון שביתה דשבת, ורק שלאח"ז נעשה בנין אב אף למקום שלא נאמרה שביתה, וק"ל.

ולפי דרכינו יש ליישב קושיא רבתי על דברי הספרא הנ"ל בפרשתנו, דאיך אפשר לומר דיעברו חיות רעות מן העולם לגמרי הא להדיא נאמר "וגר זאב עם כבש גו" ונער קטן נוהג בס גו' ושעשע יונק על חור פתן גו", ורק טבען הרע יתבטל כדכתיב "לא ירעו ולא ישחיתו", וכבר הובא בספרא שם להדיא דמהאי קרא יש סייעתא לשי' ר"ש, וז"ל "וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת - למשבית מזיקין מן העולם, משביתן שלא יזיקו. וכן הוא אומר וגר זאב עם כבש. . ונער קטן נוהג בס. . ושעשע יונק על חור פתן. . מלמד שתנוק מישראל עתיד להושיט את ידו לתוך גלגל עינו של צפעוני כו", אבל לא נתפרש מאומה מהו מענה ר"י כנגד.

כי הנה מבוואר בספרים ש"חוקים" הן מצוות שאין להן שום מקום על פי השכל, והן גזירת המלך בלבד, בבחינת "גזירה גזרתי חוקה חקקתי" (ראה רמב"ן ואתחנן ו, כ. ספר המאמרים היש"ת עמ' 51 ואילך. עמ' 88 ואילך).

והיגיעה בתורה דומה לעבודת קיום המצוות מסוג החוקים דווקא, הן באופן העבודה והן בפעולתה בנפש העובד, כפי שיבואר להלן.

חקיקה בעמל ויגיעה

לשון "חוקה" הוא גם במשמעות של חקיקה וחרטה באבן. והנה, כל הלשונות הן לשונות הסכמיות, והיינו שכמה בני אדם הסכימו לכנות דבר מסוים בתיבה פלונית, מבלי שיש שייכות בין התיבה לאותו דבר, אך לשון הקודש היא אמיתית ומדויקת, וכל העניינים בה הם מכוונים לאמת. ומכיוון ש"חוקה" היא מלשון "חקיקה" וחציבה באבן (ראה גם לקוטי תורה ריש פרשתנו), צריך לומר שבמצוות מסוג החוקים יש מעין פעולת החקיקה באבן.

ההפרש בין חקיקה באבן לבין כתיבה בדיו על הקלף, הוא, שהכתיבה נעשית בנקל, ואילו החקיקה באבן וכיצא בזה דורשת כח ומאמץ רב. מעין זה הוא גם במצוות המכוננות "חוקים", שקיומן דורש מאמץ רב יותר מקיום מצוות המוכנות בשכל. כאשר מצווים את האדם לקיים דבר הגיוני ומובן, הרי יכול הוא לקיימו בנקל לפי ערך, ואילו כאשר דורשים ממנו דבר שלמעלה מהבנתו, היפך שכלו, הרי זו עבודה קשה עבורו לציית לו ולקיימו. ועל כן נקראו המצוות שלמעלה מן השכל בשם "חוקים", כי יש צורך במאמץ ויגיעה לציית להן ולקיימן, כשם שהחקיקה נעשית מתוך יגיעה רבה.

ומעתה נמצא מובן מדוע פירש רש"י ש"בחוקותי" קאי על עמל תורה ולא על לימוד התורה סתם:

מכיוון שיש לפרש תיבת "בחוקותי" על לימוד התורה, הרי יש לחפש ולמצוא שייכות בין לימוד התורה ללשון "בחוקותי", חקיקה שיש בה עמל ויגיעה.

ועל כן פירש רש"י שכוונת הכתוב היא "שתהיו עמלים בתורה". העמל והיגיעה בתורה נמשלו לחקיקה באבן, שדורשת עמל ויגיעה עצומה, בדומה לעניין קיום המצוות ד"חוקים" שדורשים עמל ויגיעה.

על ידי עמל התורה – "אבנים שחקו מים"

ההשוואה בין עמל התורה לעניין החקיקה באבן, אינה רק בעבודת האדם, שעליו להתאמץ ולהתייגע כמו בחקיקה באבן. אלא גם בתוצאה ובפעולה בנפש היהודי העובד את ה'. בעמל התורה יש פעולה מיוחדת בנפש האדם, בדומה לחקיקה באבן.

כאשר מקיים היהודי מצווה מסוג ה"חוקים", הרי המצווה פועלת "חקיקה" בליבו. הנפש הבהמית שבאדם מונחת ושקועה בהבלי עולם הזה, ומצוות ה"חוקים" פועלות "חקיקה" ושינוי בנפש הבהמית. על ידי החוקים מתרומם האדם מענייני הגשמיות הנחותים, והלב

המורה מודפס לעילוי נשבת הרכ שמעון ביר מנחם שמואל דוד הלוי עיה רייטשוק נמטר כ' כסלו ה'תשפ"ב

פלוגתות ר"ש ור"י בגדר שביתה

יבאר בכמה ממחלוקות ר"ש ור"י שיסודן אחד, אי שביתה היינו ביטול המציאות או ביטול שם הדבר ותכונותיו / עפ"י יחדש דהיא נמי הפלוגתא בש"ס אי אמרי' דלעתיד חד חרוב או תרי חרוב, ותתורין סוגיית הש"ס שם. והשבת' חיה רעה מן הארץ (כו, ו)

באיסור שבת נחלקו ר"י ור"ש
 בשבת מא: ועוד, גבי דבר שאינו מתכוון (שהמלאכה נעשית בלא כוונה, כגון מוזג מים צוננים לתוך כלי מתכת רותח ע"מ לחמם המים, ומבלי שיתכוון לכך שהדבר מחזק חומר הכלי שהוא גמר מלאכת הצורפין), דלר"י אסור ולר"ש מותר.

וי"ף דאזלי לשיטתייהו במקום אחר,
 דהנה גבי חיוב השבתת חמץ בע"פ תנן ברפ"ב דפסחים דלר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה, ופליגא אדרבנן דסברי "אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים". וביאר הגאון מרוגטשוב (מפענח צפונות פ"א ס"ט) דהיא פלוגתא בגדר "תשבתו" שאמרה תורה, וע"פ מה דאיתא בספרא פרשתנו "והשבת חיה רעה מן הארץ, ר"י אומר מעבירים מן העולם, ר"ש אומר משביתן שלא זיקו", דעומק המחלוקת הוא אי "השבתה" היינו דוקא ב"חומר" או רק ב"צורה", היינו דצריך לסלק עצם החומר הגשמי או שדי לבטל ממנו צורתו ותוארו (התכונות שבו העושות

ומעתה י"ל דלשיטתם זו נחלקו הכא,
 דהנה "מלאכת מחשבת אסרה תורה" (ביצה יג: ועוד), היינו ד"צורת" ותכונת המלאכה שנאסרה הוא דוקא מלאכה שיש עמה מחשבה, וא"כ בדליכא מחשבה וכוונה ה"ז "חומר" המלאכה (העשיה הגשמית) בלא צורתה, דהחומר שוה הוא בין כך ובין כך ורק הצורה והתכונה הנדרשת היא שנתבטלה. ומעתה כיון שאיסור שבת נקרא

נעשה מוכן לאהבתו ית' ולעבודתו (ראה לקוטי תורה פרשתנו מז, ד. ובסה"מ שם עמ' 52).

מעין זה הוא גם בעבודת "בחוקותי" - עמל התורה: כאשר יהודי מתייגע בעבודה קשה "לחקוק" וללמוד תורה בעמל, הרי הדבר פועל גם כן שינוי ו"חקיקה" בליבו. ואזי אף אם ליבו הוא "לב האבן", חוקק עמל התורה בליבו ופועל בו שינוי לטובה, וכעניין שנאמר "אבנים שחקו מים" (איוב יד, יט. וראה מעשה ברבי עקיבא באבות דר"נ פ"ו, ב).

יגיעת התורה שלמעלה מן הדעת

מכך שעמל התורה ויגיעתה נקרא בשם "בחוקותי", שבשם זה נקראות גם המצוות שלמעלה מהשכל, מובן, שבעמל התורה יש גם עניין שלמעלה מן השכל, בדומה למצוות מסוג ה"חוקים":

אמנם לימוד תורה שבעל פה צריך להיות מתוך הבנה והשגה דווקא. ו"אם אינו מבין הפירוש, אינו נחשב לימוד כלל", ואין לברך עליו ברכת התורה (הל' ת"ת לאדמו"ר הזקן סוף פ"ב). אך מכל מקום לימוד באופן של עמל ויגיעה, עם היותו לימוד שכלי והגיוני, קשור עם עניין שלמעלה משכל והבנת האדם.

ובשני עניינים מגיעה יגיעת התורה למעלה מן הדעת:

א) בלימוד התורה בדרך הרגיל האדם לומד עד שהדברים מונחים בשכלו ומובנים היטב, ודיו. אבל עמל התורה הוא עבודה מיוחדת בלימוד התורה גופא, שלימודו אינו מוגבל כפי תפיסת שכלו, אלא גם לאחר ששכלו האנושי הגיע אל המנוחה והנחלה והוא מרוצה מלימודו, הרי הוא ממשיך לעמול ולהתייגע בהבנת התורה. ונמצא ש"עמל התורה" משמעו יגיעה בתורה למעלה מהבנת שכלו ויותר ממה שדרוש להשגה ותפיסה אנושית.

ב) אודות הקב"ה אמרו בסה"ק (ראה בחינות עולם ח"ז פ"ב. עיקרים מ"ב פ"ל. של"ה קצא, ב) שככל שהאדם משיג ממעלת וידיעת הבורא, הרי הוא מכיר שבאמת הוא למעלה מהבנה והשגה - "תכלית הידיעה שלא נדעך". ומכיוון שהוא ית' וחכמתו אחד (רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ב ה"י. ובכ"מ), הרי גם בתורתו הקדושה הוא כן, שהיא באמת למעלה מהבנה והשגה. ככל שיתייגע האדם בהבנת התורה, הנה "כשם שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג בוראו, כך אינו יכול להשיג" את חכמתו (ראה תניא שער היחוד והאמונה פ"ד. פ"ח).

ודווקא כאשר עמל האדם בתורה, אזי מגיע להכרה שגם מה שהבין הוא באמת למעלה מן ההבנה, כי היא חכמת השי"ת שאינו שייך להשגה בשכל הנברא.

ומעתה יומתק מה שכללות העמל בתורה נקרא בשם "בחוקותי תלכו" אף שהלימוד הוא גם בעניין ה"חוקים", וגם בענייני ה"עדות" וה"משפטים". כי עמל התורה מביא לידי ההכרה שכל חלקי התורה, גם אלו שיש בהם תפיסה והשגה בשכל, הם כולם בגדר "חוקים". גם ה"עדות" וה"משפטים" הם חלק מחכמתו של הקב"ה, שלמעלה מהבנת ותפיסת שכל האדם.

פנינים

זדוש ואגדה

השבת חי' רעה - בהשבת החמץ

והשבת חי' רעה מן הארץ
(כ"ו, ו)

בפירוש "השבתה" זו אמר רבי שמעון (בתורת כהנים) "משביטן שלא יזיקו" - שהמזיקים לא יעברו מן העולם, אלא ישתנה טבעם שלא יזיקו. ומוסיף, אשר השבתה "שלא יזיקו" גדולה היא מהשבתה לגמרי, שהרי "אימתי הוא שבחו של מקום" - כאשר "יש מזיקים ואין מזיקים".

ויש לבאר הקשר בין ענין זה לזמן שבו קוראים פרשה זו (ראה של"ה חלק תושב"כ ריש פרשת וישב) - במועד ספירת העומר, לקראת בוא חג מתן תורתנו:

ובהקדים מה שמצינו חילוק גדול בין פסח לשבועות, שבחג הפסח חמץ אסור באכילה, ונצטוונו להשביתו ולבערו, בל יראה ובל ימצא. ואילו בחג השבועות, לא זו בלבד שהחמץ מותר באכילה, אלא אף נעשה למצוה, שהרי בחג השבועות מקריבים את שתי הלחם, אשר "חמץ תאפינה" (אמור כג, יז) דוקא!

ומבואר בזה (ראה אור התורה ויקרא ח"ב עמ' תנו ואילך), אשר בחג הפסח, המורה על האדם האוחז בשלב של "יציאת מצרים" - שזה מקרוב העלהו הקב"ה מתוך מ"ט שערי טומאה והציבו בדרך העולה לקבלת התורה - הנה כל ענין הקשור לחמץ, הרומז על גאוה, הוא סכנה גמורה, ועל האדם להיות בביטול, ולברוח מכל ענין הקשור לגאוה, העלולה להפילו ח"ו ולגרמו לו לחזור לסורו.

אך בעת חג השבועות, כאשר כבר בירר האדם ויזכר כל סיג ופגם במדותיו - אזי הופך החמץ למצוה, כי מעתה יכול הוא להתעסק בהעלאת מדת הגאוה וה"חמץ" לגאוה דקדושה וגבהות הלב המסייעת לעבודת ה', כמ"ש (דה"ב ב' יז, ו) "ויגבה לבו בדרכי ה'". זוהי תכלית העבודה - לקיים "אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא" (ראה זהר ח"א ד, א. הובא בתניא ספ"י), להפוך את חושך הרע עצמו לאור הקדושה ולמדה טובה ומסייעת בעבודתו ית'.

ועבודה זו מרומזת בייעוד האמור בפרשתנו "והשבת חי' רעה מן הארץ", שכשם שבהשבתת החמץ, התכלית היא להפוך את המדה הרעה לקדושה - כן הוא בהשבתת ה"חי' רעה", אשר לדעת רבי שמעון יישארו החיות בקיומן, אלא שלא יזיקו.

פנימיות התורה מגלה את הברכות בתוכחה

ואפו עשר נשים להמכם בתנור אחד
(כ"ו, א)

אדמו"ר הזקן מבאר בלקוטי תורה (פרשתנו מח, א), שלאמיתו של דבר כל פרטי התוכחה הם ברכות, אלא שבהיותן ברכות נעלות ביותר, אין ביכולתן לבוא לידי גילוי, כברכות גלויות, אלא בדרך של הסתר. וממשיך אדה"ז ומפרש את הברכות הרמוזות בחלק מהקללות.

ועל דרך המסופר בגמרא (מועד קטן ט, א ואילך), שרשב"י שלח את בנו אל רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים כדי שיברכוהו, וכשחזר אצל אביו, "אמר לי לא מבעיא דברוכי לא בירכן אבל צעורי צעורן. אמר לי מאי אמרו לך, הכי והכי אמרו לי, אמר לי הנך כולהו ברכתא ניהו". והגמרא מפרטת כיצד פירש רשב"י את הקללות שקיללוהו, וגילה שלאמיתו של דבר היו אלה ברכות. ומבאר הצמח צדק (בהגהה שם), שהיו אלה ברכות כה נעלות, שהדרך היחידה שלהן לרדת אל העולם היא בדרך נסתרת, בצורה של היפך הברכה.

ולכאורה צריך ביאור: אם אמנם ברכות אלו אינן יכולות לרדת אל העולם כברכות גלויות, כיצד הן ביכלתן של רשב"י לגלות את הברכה שבהן, וכיצד מפרשת תורת החסידות את הברכות הטמונות בפרשת התוכחה?

ויש לבאר על-פי האמור בפרק כ"ו בספר התניא, שייסורים הם בבחינת טוב מכוסה, ולכן הם באים לעולם בצורה של "צל ולא אורה וטובה נראית", והמקבלים את היסורים בשמחה יזכו לעתיד לבוא ל"צאת השמש בגבורתו", והטובה הנעלמת תתגלה להם כטוב נראה ונגלה.

וע"פ זה יש לומר, שנשמות שענין הוא גילוי פנימיות התורה, שהיא מעין הגילוי שיהי' לעתיד לבוא, זוכות כבר עתה לגילוי האור שיתגלה לעתיד, ולגביהן כבר עתה ברכות מגולות הן. ולכן דוקא רשב"י, שענינו ה"י גילוי פנימיות התורה, ה"י בכחו לפרש ולגלות את הברכות הנסתרות שנתברך בהן בנו, וכן תורת החסידות, העוסקת בגילוי פנימיות התורה לכל, יש בכחה לפרש את הברכות הטמונות בתוכחה שבפרשתנו.